

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

קרח תשע"ב

פרשת שבוע

עצת אביכם לדורותיה

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

אחד השותפים המרכזים של קרח, במחלוקתנו על משה רבנו, היה אבירם יחד עם שותפו להרע, דתן. מקומו המרכזי של אבירם
בנסיון לערעור מעמדו של משה רבנו, בא לידי ביטוי בפסוק הבא:

"וַיִּקְרְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר לְאַהֲרֹן קְדוֹשׁ יְקִיָּקָה: תִּפְתַּח אָרְצְךָ וַתִּבְלַע דֹּתָן וַתְּכַסֶּם עַל עֲצַת אַבְיָכֶם" (תהלים ק"ו טז).

הביטוי **עצת אביכם** בולט מאוד בהשוואה ללשון התורה:

"קְרִיאֵי הַעֲבָדָה אֲשֶׁר הִצִּי עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן בְּעֲצַת קִנְחָה בְּהִצְתָּם עַל יְקִיָּקָה" (במדבר כ"ו ט)

"וְהוּא לֹא הָיָה בְּתוֹךְ הַעֲבָדָה הַנּוֹעֲדִים עַל יְקִיָּקָה בְּעֲצַת קִנְחָה" (במדבר כ"ז ג).

נחזור עתה לסוגיית בנין יריחו שעסקנו בה בפרשת שלח שבוע שעבר.

בונה יריחו היה חיאל בית האלי, שזלזל בקללה שקילל יהושע, את מי שיעזו לבנות את יריחו מחדש. חיאל בית האלי שילם מחיר
יקר ביותר על מעשהו. וז"ל הכתוב:

"בְּיָמָיו בָּנָה חִיאל בֵּית הָאֱלִי אֵת יְרִיחוֹ בְּאֲבֵיכֶם כְּכֹרֹו יִסְדָּה וּבִשְׂגוֹב צְעִירוֹ הִצִּיב דִּלְתֶיהָ כְּדָבָר יְקִיָּקָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן"

(מלכים א ט"ז לד).

ז"ל הפסוק העוקב במלכים:

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ הַתְּשִׁיבֵנוּ מִתְּשִׁיבֵי גִלְעָד אֶל אַחֲאֵב חִי יְקִיָּקָה אֵלֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לְפָנָיו אִם יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר כִּי אִם לְפִי
דְּבָרֵי" (שם י"ז א).

הגמרא מספרת לנו מה אירע בין שני הפסוקים:

"אחאב שושביניה הוה (אוהבו של חיאל היה אחאב-רש"י), אתא איהו ואליהו למשאל בשלמא בי תמיא (למסיבת חנוכת
יריחו או לניחום אבלי-רש"י). יתיב (אחאב) וקאמר: דילמא כי מילט יהושע הכי לט: לא יריחו על שם עיר אחרת, ולא עיר
אחרת על שם יריחו! (שאל אחאב בציניות האם יתכן שבניו של חיאל מתו בגלל בנין יריחו וקללת יהושע?) אמר ליה אליהו:
איך (בוודאי שכן). אמר ליה (אחאב, איך יתכן): השתא לווטתא דמשה לא קא מקיימא (הרי קללתו של משה רבו של יהושע לא
התקיימה), דכתיב (בפרשת והיה אם שמוע) וסרתם ועבדתם וגו' וכתוב וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים וגו', והוה גברא
(ואני אחאב) אוקים (העמדתי) ליה עבודה זרה על כל תלם ותלם, ולא שביק ליה מיטרא דמיזל מייסגד ליה (שהיה הלכלוך
הולך וגדל מרוב הגשמים הבאין לעולם שאין מניחין לילך להשתחוות לעבודה זרה מתוך דרכים מלוכלכות בטיט-רש"י),
לווטתא דיהושע תלמידיה מקיימא (היתכן שקללת יהושע התלמיד מתקיימת)? מיד "וויאמר אליהו התשבי מתשבי גלעד חי ה'
אלהי ישראל... אם יהיה... טל ומטר..." בעי רחמי (התפלל אליהו) והבו ליה אקלידא דמטרא (ונתנו לו מפתח של מטר-רש"י),
וקם ואזל" (סנהדרין ק"ג ע"א).

אם כך, נציע את ההסבר הבא:

בבית אל היה מרכז של עבודת ד' בצורה אסורה ונגד הציוויים של תורת משה רבנו. לכן, החולקים על משה ותורתו קבעו משכנם,
תרת משמע, שם.

הראשון שבהם ירבעם בן נבט, בונה העגלים, שקרא לבניו נדב ואביהו על שמם של בני אהרון שהורו הלכה בפני רבם. הוא קרא
להם כך, תוך כדי נסיון לטעון שהוא כביכול ממשיך את דרכו של אהרון שעשה את העגל (מעשה שהקב"ה ועבדו משה כל כך כעסו
עליו).

הבא בתור ברשימה הוא חיאל בית האלי, שקורא לבנו דווקא בשם אבירם, כאחד ממנהיגי עדת קורח שנקראת גם בשם עדת
אבירם. הליצנות של אחאב וחיאל בית האלי והנסיון שלהם להוכיח באמצעות "קל וחומר", שמשה רבנו לא צדק הם המשך ישיר
לטיעוניהם של קרח ועדתו = אבירם ועדתו משה ותורתו.

נסיים בהכרזה כי משה אמת ותורתו אמת ובתפילה להתקיימות דברי אחרון הנביאים:

"וְזָכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדֵי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחֶרֶב עַל כָּל יִשְׂרָאֵל חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים:

הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְפָנָי בּוֹא יוֹם יְקִיָּקָה הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא:

וְהָשִׁיב לֵב אֲבוֹת עַל בְּנֵים וְלֵב בְּנֵים עַל אֲבוֹתָם" (מלאכי פרק ג כב-כד)

לע"נ
ר' מאיר בן
יחזקאל שרגא
ברכפלד ז"ל

לע"נ
רבי יעקב בן
אברהם ועיישה
סבג ז"ל

לע"נ
הרב אשר וסרטיל ז"ל
נלבי"ע ט" בכסלו
תשס"ט

ERETZ HEMDAH

2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

web-site: www.eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

אדר תשע"א, מרץ 2011
בית הדין בירושלים, תיק 71010

השתתפות בהפסדים בהשקעה משותפת

בעניין שבין : ראובן - התובע
לבין : שמעון - הנתבע

א. עובדות

התובע ביקש להקים בשטח שבבעלותו אתר תיירות מותאם לציבור הדתי. לצורך זה פנו הוא ובנו לנתבע שהיתה לו פינת חי בביתו שבישוב סמוך. בתכנון הראשוני תוכנן להשקיע 40 א ש"ח על פי הערכת עלויות שביצע הנתבע. הצדדים הסכימו להקים את האתר בדרך של שותפות בחלקים שווים כאשר את ההשקעה הראשונית ישקיע התובע, ומהצד השני ישקיע הנתבע את הידע ואת העבודה בהקמת האתר והפעלתו. כשבוע וחצי לפני י"ז בתמוז נכתבה טיוטת חוזה בין הצדדים. את הטיוטא כתב הנתבע בכתב ידו. ע"ג הטיוטה ישנה תוספת : בסעיף שבכתב ידו של הנתבע כתוב שהחזר ההשקעה של התובע יהיה מן הרווחים, נוספו על ידי בן התובע שהיה עימו המילים : "גם במידה ולא יהיה" (רווחים) התובע הסביר שההוספה נועדה להתייחס למצב בו אין רווחים, שגם אז תוחזר השקעת התובע על ידי הנתבע. כל המעורבים, עסקו בהקמת האתר במרץ רב, כאשר הנתבע הוא שניצח על המלאכה. לדעת כולם, הוקף אתר יפה ואיכותי, בו היו בעלי חיים ומשחקים שונים, והוא היה מותאם לצרכי הציבור החרדי והדתי. בפועל בהקמת האתר הושקעו כ-80 אלף ש"ח, השאיפה שהתוצר יהיה איכותי, יפה ובטיחותי גררה הוצאות מרובות. בנוסף, היו הוצאות ומאמצים רבים בהנפקת אישורים להפעלת העסק בתקופה המדוברת. בסופו של דבר, ההשקעה ירדה לטמיון.

ב. טענות ותביעות התובע
התובע, **תובע מהנתבע סכום השווה למחצית ההשקעה שלא הוחזרה.**

ג. טענות הנתבע ותביעתו
הנתבע טוען שהמשפטים שנוספו לטיוטת ההסכם נוספו שלא בידיעתו, ולא היה מודע להם עד שהטיוטא הוגשה לו בדיון ביניהם. הוא מודה שבעל פה נשאל : "מה יקרה במצב של מלחמה?" ועל כך השיב "על כך יש פיצוי של המדינה". **לטענתו ברור היה שההשקעה תוחזר רק מהרווחים ובשום מצב לא יזדקק להשיב את ההלוואה מכספו.** הנתבע מבסס את טענתו על כך שהתובע ידע שמצבו הכלכלי בעייתי – נכסיו מעוקלים, והוא חי באופן ישיר מהמשכורות, ללא רזרבות. על כן הוא פטור מהשבת ההשקעה גם אם העסק לא צלח. הנתבע מלין על כך שהתובע סגר את העסק, ולא השקיע עוד מעט כספים שיכולים היו להעמיד את העסק על הרגליים.

דין

ד. הבנת בית הדין את ההסכמה בין הצדדים
כדרכם של צדדים המתכננים הקמת עסק משותף, דומה שגם בנדון דידן, שמו הצדדים את עיקר דעתם על צד הרווח, ולא על אפשרות ההפסד. אמנם לטענת בנו של התובע, הוא כן הכניס את הנושא לטיוטת ההסכם, בידיעת התובע, אך אין לדבר ראיה, ולהלן נדון בטענה זו. על בית הדין, להכריע כיצד יש להתייחס למצב זה, בו לא דברו באופן מפורט על אפשרות ההפסדים. לדעת בית הדין, בנדון דידן, אומד הדעת הוא, שהצדדים לא התכוונו שהנתבע יוציא כספים אישיים שלו, בכל מצב, גם במצב של הפסד, וכפי שנבהיר להלן. עם זאת, שלא כטענת הנתבע, לדעת בית הדין, רשאי היה התובע לסגור את העסק בשעה שעשה זאת.

ה. חלוקת הפסדים בשותפות – כשהשקיעו סכומים שונים זה מזה.
כתב הטור (ח"מ סימן קע"ו):

שנים שנשתתפו יחד ונתן זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע ולא לפי המעות וכן ההפסד אם הפסידו הוא לאמצע וכתב הרמ"ה ז"ל ה"מ בגוף ממון שנשתתפו אבל להשתעבד לשלם מביתו ההפסד לא כגון אם נשתתפו זה מנה וזה מאתים ונפסד הכל לא אמרינן שישלם בעל המנה לבעל המאתים חמשים מביתו והוסיף הבית יוסף (שם) מקור נוסף לדין זה :
בתשובות (המיוחסות) להרמב"ן סימן כ' כתוב שאם הטילו לכיס זה מנה וזה מאתים ועמד עליו גייס וטרפו ונטלו ממנו הכל לא יאמר בעל המאתים לבעל המנה שלם לי נזק המנה המיותר לי בשיתוף :
וכן פסק בשו"ע שם סעיף ו :
יש מי שאומר דה"מ בגוף הממון שנשתתפו, אבל להשתעבד לשלם מביתו, לא כגון אם נשתתפו זה במנה וזה במאתים, ונפסד הכל, לא אמרינן שישלם בעל המנה לבעל המאתים חמשים מביתו.

והנה, מצאנו שהרמב"ם לכאורה חולק על שיטה זו, שכתב הלכות שלוחין ושותפין פרק י הלכה ה' :

ראובן שהטיל לכיס ארבע מאות דינרים והטיל שמעון מאתים ונשתתפו ונשאו ונתנו ביחד והרי הממון כולו ביד ראובן וטען ראובן שפחת מן הקרן חמש מאות דינרין אין אומרים ישבע ראובן שבועת השותפין שפחתו כך וישלם שמעון חמשים מביתו אלא ישבע ראובן שבועת השותפין שפחתו וילך במנה שבידו בלבד ולא ישלם שמעון כלום, טען ראובן ששמעון יודע בודאי בפחת זו שפחתו יגלגל על שמעון שאינו יודע בודאי שכום הפחת הזה מדבריו משמע, שמי שהשקיע ועסק בכסף, אינו נאמן להוציא ממי שהשקיע פחות בשבועה, אך **אם מברר הדבר בראיה, ודאי על "המשקיע הקטן" לשלם מביתו.**

השו"ע, הביא את דברי הרמב"ם בסימן צ"ג סעיף יג. מפרשי השו"ע עמדו על סתירה זו, ונתנו תשובות שונות לדבר. יש מן המפרשים, שסברו שאכן הראשונים חלוקים, ואין ליישב שיטותיהם זו עם זו. כן כתב הגר"א בסימן קע"ו ס"ק ל"ב: "ועיין לעיל סימן צג ס"י"ג דהרמב"ם חולק על זה". גם הטי"ז הבין שאין ליישב בין דעות הראשונים, ולבאר את מה שהביא השו"ע את שתי דעות סותרות כתב:

מ"מ לא קשה מידיה עליה, דלעיל לא בא רק ללמד דעכ"פ אין כח בשבועה להוציא ממון, וכאן דהוה עיקר הדין כי דעת הרמ"ה לענין החיוב, וראיתי מי שמחלק בדבר, ואין טעם לחילוקו. נמצא לדידו, הכריע המחבר הלכה כרמ"ה, אך שיטת הרמב"ם חולקת. ובב"ח כתב לחלק בין אם הופסד דרך משא ומתן, שאז חולקים בשווה (רמב"ם), ובין אם הופסד בדרך של אונס גוי וכד', שאז אין צריך להוציא מביתו.

ובנתיבות המשפט (ביאורים ס"ק יא) תירץ, שבסימן צ"ג מדובר שכבר הרוויחו בעבר כפי ערך השקעתם. במקרה כזה, אם אירע הפסד לקרן, השותף צריך להשיב מרווחים שכבר גבה, אך לעולם לא ישלם יתר על מה שהשקיע.

ו. יש מצבים בהם גם לדעת הרמ"ה חייב לשלם מביתו

מצאנו בכמה פוסקים, תנאים שונים בהם לא מתקיימת הלכתו של הרמ"ה. נציין כמושכל ראשון, שכאשר התנו השותפים ביניהם, הכל לפי תנאם, ופרק הבא נדון בתנאי השותפות שהוסכמו בנדון דידן. בשו"ת שבות יעקב חלק ג סימן קסז, כתב, שכל מה שאמר הרמ"ה הוא באופן שכל השותפים השקיעו כסף, אך כל אחד בהיקף שונה. אך כאשר אחד השותפים לא השקיע כלל, ודאי גם הוא נושא בנטל ההפסדים של הקרן, וז"ל: ונ"ל דאף הרמ"ה לא קאמר אלא בנשתתפו תרווייהו במעות דאז יכולין לומר שלא יפסיד בעל המנה רק מה שהניח תוך השותפות אבל אם לא הניח כלום רק בשביל שמתעסק נוטל חצי הריווח ודאי כן הוא ג"כ לענין הפחת ואם יודע שמעון שנפחת כ"כ צריך לשלם החצי מביתו כנ"ל פשוט

וכן כתב גם בשו"ת פניי חו"מ סימן ג'. ובנוסף כתב, שאם הטילו לכיס סכום מסויים, ולאחר מכן הוסיף אחד על הסכום, בממון הנוסף, חולקים גם בהפסד. להלן נבהיר, האם הסתייגויות אלו שייכות בנדון דידן.

ז. דינה של טיוטת ההסכם, והיוצא ממנה

כל מה שהקדמנו בדין שותפים שנתן זה מנה וזה מאתיים, אינו אמור אלא כשלא התנו ביניהם. בנדון דידן, לכאורה התנו הצדדים ביניהם, כפי המפורט בטיטת ההסכם. אומנם, הצדדים לא חתמו על הטיוטא, אך עדיין יש לטיוטא זו נפא מינא הלכתית. טיוטת ההסכם, יכולה להוות ראיה וגילוי מילתא לדברים שדברו הצדדים ביניהם, ולאופן בו תפסו את השותפות עליה הסכימו.

ח. סיכום והכרעה בענין חובו של הנתבע כלפי התובע

כפי שראינו בשיטת הרמ"ה שנפסקה בשו"ע, כאשר שותפים השקיעו סכומים שונים, והכספים אבדו אין חובה על מי שהשקיע פחות לשלם ולהיות שותף בהשקעה. לכאורה הרמב"ם חולק על שיטה זו. בנוסף, מצאנו באחרונים כמה מקרים בהם אין להחיל את דין הרמ"ה, וחולקים אף בהפסדים. המקרים בהם אין להחיל את דין הרמ"ה, מתאימים לחלק מן ההיבטים של נדון דידן. בכל אופן, מדברי הרמ"ה למדנו, שאין זה נכון לקבוע, שבאופן חד משמע, כיוון ששותפים שותפים לרווחים באופן שווה, מתחייב מן הדין שהם ישאו בהפסדים באופן שווה. להפך – ישנם מצבים בהם ניתן להעריך שהצדדים לא התכוונו לשאת בנטל האחריות הכלכלית להשקעה באופן שווה.

אין חולק, שכאשר הצדדים התנו במפורש – יש ללכת אחר תנאם. בנדון דידן, אין התניה מלאה עליה הביעו הצדדים את הסכמתם – שכן ההסכם לא נחתם. בלשון טיוטת ההסכם בגרסה עליה אין חולק יש חוסר בהירות – מחד נרשם שהצדדים שותפים בהוצאות ובהכנסות שווה בשווה. מאידך – נזכר שהתובע יקבל השקעתו מהרווחים. בנו של התובע ביקש להוסיף התחייבות גם במקרה שלא יהיו רווחים, אך אין כל ראיה לכך שהנתבע הסכים לכך.

מן העובדה שאם התנו – הכל לפי תנאם – יש להסיק, שהדין בעניינו יכול להחתיך גם על פי אומד דעת הצדדים. על כן, גם האחרונים שסייגו את דינו של הרמ"ה, לא דברו אלא במקום שאין להכריע מן העובדות הידועות, מה היתה דעתם של השותפים בעת השותפות, אך במקום שביד בית הדין להכריע, יש לדון על דעת הצדדים.

להערכת בית הדין בשעת ההסכמה על השותפות ובמשך כל התהליך, אומד דעת הצדדים, גם התובע עצמו (למרות שבנו ביקש לשנות את המצב) ואין צריך לומר הנתבע היה שכיוון שנתבע אין כל יכולות כלכליות, הוא לא יישא באחריות על הפסדים. אילו היה הנתבע מעלה על דעתו שהוא יצטרך לשאת באחריות על הפסדים – לא היה נכנס לשותפות, ובוודאי שהיה מצמצם את העלויות עד כמה שניתן. אילו התובע היה מניח שהנתבע גם הוא יישא בהפסדים אם יקרו – לא היה נמנע מלהזכיר זאת לנתבע במהלך ההשקעות הגדולות והולכות, להן התנגד מפעם לפעם. חזקתו של אדם – במקרה זה התובע – שאינו מלווה למי שהוא חדל פירעון. אלא שגם התובע, שם את כל יתרו על הרווחים בלבד, ולא על הנתבע – כפי שאכן נכתב בטיטת ההסכם.

יש לציין, שאמנם הנתבע לא סיכן כספים באופן ישיר, אך הוא כן סיכן חודשיים של עבודה מאומצת שירדו לטימיון, ובהם גם לא עבד בעבודתו הקבועה, ולא קיבל עליה שכר.

ט. סיכום

כאשר שני שותפים משקיעים סכומים שונים של כסף בשותפות, והפסידו את כל הכסף, לא מוטלת על מי שהשקיע סכום נמוך, לפצות את מי שהשקיע סכום גבוה יותר. ישנם מצבים החורגים מן הכלל האמור, כמפורט לעיל. בנדון דידן עולה גם ששני הצדדים הבינו ששמעון לא יישא בהפסדים, בין היתר משום שמצבו הכלכלי קשה, וכלל לא מאפשר זאת.

י. החלטה

1. הנתבע אינו חייב בהשבת כספי ההשקעה של הנתבע.
2. כל הרכוש שבאתר – בבעלותו של התובע, לבד מחפצים או חומרי בניה שהביא הנתבע מביתו.
3. זכותו המלאה של התובע היתה לסגור את האתר לאחר בין הזמנים תש"ע, ואין כלפיו כל תביעה כספית או מוסרית בעניין זה.
4. פסק הדין ניתן ביום יא באדר שני תשע"א, 17 במרץ 2011.

הרב אליהו דיניאל

הרב מיכאל אדרעי

הרב סיני לוי

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

Montevideo, Uruguay

מונטוידאו, אורוגואי

סיון תשנ"ג

הדרכה כללית בענין גיורים בדרום אמריקה ובעיית החרם

שאלה

בקהילתנו רבות הבעיות הרוחניות. רוב חברי הקהילה יוצאי גלות טורקיה, אבל עוברים עכשיו תהליך התבוללות באורוגואי ומצבם חמור מבחינת שמירת תורה ומצוות. מאידך גיסא יש להם רגש יהודי עמוק והזדהות עם ארץ ישראל ויושביה. לאחר עבודה קשה ומאומצת של שנתיים ימים הצלחתי לארגן קבוצה ללימודי היהדות הן של מבוגרים והן של בני הנוער. האנשים כבר החלו להקפיד על הדלקת נרות שבת.

לצערנו פשטה "האופנה" בקהילה שבני הנוער מחפשים להם בנות זוג דווקא מן הנכריות, ועכשיו רוצים לגיירן. אני סרבתי באופן עקרוני לעסוק בגיור גם מפני שאינני מוסמך לכך, וכן בגלל שנהוג לא לגייר בדרום אמריקה. הציבור טוען כלפי שאינני מקיים חובתי כרב הקהילה, והם ידרשו להחליפני ברב קונסרבטיבי, כיצד לנהוג? זאת ועוד: מה יקרה כשנכריה מתגיירת גיור שלא כהלכה, ובעתיד תלד בן ותביא אותו לברית מילה ולאחר מכן לבר-מצווה? כיצד להגיד לה שבנה לא יהודי? עם כל ההתנגדות שיש כבר בקהילה לתורה ומצוות זה יגרום עוד חש"ש ר"ל. או בחור שנתגייר לא כהלכה ובא להתפלל, האם מונים אותו למניין גם במקרה שהוא יהיה העשירי? איך נוכל להלבין את פניו ולהגיד לו שהוא לא יהודי?

אודה לכם אם תבהירו לי את המצב ההלכתי גם בשאלות הבאות:

א. מה בדיוק פסק הדין בקשר לגיורים לגבי אורוגואי? האם קיים אותו החרם כמו בבואנוס איירס? הרב הראשי באורוגואי, הרב נחמיה ברמן ז"ל היה סבור שלא.

ב. במקרה של זוג מעורב שכבר גרים ביחד או התחתנו נישואים אזרחיים מה עושים? האם כדאי שהיהודי ימשיך לחיות באיסור, או אם החלק הלא יהודי מעוניין בחיים יהודים מתחילים תהליך של גיור ומקימים ב"ד כשר? כמובן, מדובר באנשים שאין להם שום אפשרות כלכלית לנסוע לארץ.

ג. בחורים רווקים שאין להם שום עניין בבנות יהודיות, שרוצים להתגייר (באים לבית-הכנסת כל קבלת שבת, אוכלים כשר, שומרים שבת), מה לעשות איתם?

אני בטוח שאתם תשקלו את הבעיה מכל צדדיה, תוך ידיעה של המצב החמור של התבוללות ונשואי תערובת. אין לי שום כוונה ח"ו לעשות משהו מחוץ למסגרת של ההלכה, גם אין לי כוונה לעודד אותם שיתחתנו נישואים אזרחיים תוך הבטחה של גיור אח"כ, ח"ו. אלא כוונתי (במקרה נדיר שישאלו אותי) וכדי שהמצב לא יהפוך מ"בדיעבד" ל"לכתחילה" היא לשכנע אותם לא להתחתן. אם כבר אהיה מול מצב של זוג שגרים יחד, אז האם להגיד להם: תתחילו ללמוד תורה, אחרי שנה נדבר בלא שום התחייבות מצדי?

תשובה

דעתו של מרן הרב ישראלי כפי שהביעה פעמים מספר, היא, שאין לנו לגייר גיורים, כאשר יש הערכה, שאין הגר עתיד לקיים מצוות¹, ואין צריך לומר שאין לגייר כאשר המועמד לגיור אינו מקבל מצוות, אפילו בפה, בשעת גיורו². בדבר החשש שעקב גישה זו נדחפים לגיור מועמדים לזרועות הקונסרבטיביים והרפורמים, כבר התבטא הרב שאין חשש זה מצדיק, שנעשה אנו גיור קונסרבטיבי³.

החרם שלא לגייר גיורים, הוטל במקורו על-ידי יוזמיו רק במדינת ארגנטינה שהיתה נתונה למרותם. אך הוא נתקבל, ונהגו על פיו למעשה גם בשאר מדינות דרום-אמריקה⁴. וכשנעיין, נמצא ששאלת חלות החרם במקומך איננה משמעותית, וזיל בתר טעמא: כבר הורינו שאותם המועמדים לגיור, אשר בן-זוגם אינו שומר מצוות⁴, ולפי כל אומדן הם אינם מתעתדים לקיים מצוות, אין לגיירם מדינא גם לולא החרם. ואף מועמדים רווקים שניכרת בהם כוונה כנה להסתפח לעם היהודי, מ"מ אי-אפשר לגיירם לכתחילה (גם לולא החרם!) במציאות החיים בדרום-אמריקה, כאשר החברה היהודית שאותה הם מכירים ומחמתה נתקרבו ל"יהדות" - אינה שומרת מצוות בעצמה, כך שהערכה סבירה היא, שלא יקיימו חיים של יהודי שומר מצוות לאחר גיורם⁵.

המצב המתואר בקהילתך הוא זה שעמד לעיני מטילי החרם, אשר סברו, שמדינא אין לבצע גיורים בכגון זה, ומטרת החרם היתה להרתיע רבנים שבכל זאת ביצעו גיורים כאלה - שימנעו מכך ולוא משום אימת החרם.

לסיכום יאמר, כהנחיה כללית, שאותם המועמדים לגיור, שניכר בהם, שמניעם הוא לשם שמים - דוגמת אותם הרווקים הבאים לבית-הכנסת - ואשר יש הערכה שבחברה מתאימה יתקרבו לשמירת מצוות מלאה, אותם יש לקרב ולהדריך לעלייה לא"י, ולא משום אימת החרם, שקבע שגיורים יעשו בבית-דין שבירושלם, אלא משום ההכרה שרק בחברה שומרת מצוות ניתן לצפות מגר שיגיע לקיום מצוות, והרי זה תנאי הכרחי לגיור לכתחילה.

¹ שו"ת "במראה הבזק" (ח"א תשובה ל 1) ועוד.

² שו"ע יו"ד סי' רסח סעיף ג.

³ כן העיד הגר"מ אליהו, הראשון לציון, לשעבר הרב הראשי לישראל.

⁴ גירות אשר המניע הראשוני שלה הוא מחמת אישות, הקילו הרבה אחרונים לגייר בזמן הזה. עיין בדברי הרב ב"צ מאיר חי עוזיאל, הובאו דבריו בתושבע"פ (כרך כט). אך כל זה אמור כאשר ההערכה הסבירה היא, שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה, ולבסוף תהיה יהודיה שומרת מצוות לשם שמים.

⁵ עיין דברי הרב אליהו גולדמאן בשו"ת "דברי אהרון" (סי' לה) מה שכתב בזה. והרב אליהו אביחיל המצוי בנבכי הקורות בקהילות דרום-אפריקה העיד שלדאבוננו לא השתנה המצב לטובה מאז תקופתו, וכך גם עולה ממכתבך.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

